

Pravila za obustavu i ponovno pokretanje
tržišnih aktivnosti u skladu s člankom 36(1)
Uredbe Komisije (EU) 2017/2196 od 24.
studenoga 2017. o uspostavljanju mrežnog
kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu
uspostavu elektroenergetskih sustava

1.10.2018.

Verzija za javno savjetovanje

UPRAVA DRUŠTVA • Predsjednik Uprave Mario Gudelj • Članovi Ivica Modrić • Zlatko Visković

IBAN HR97 2340 0091 1101 7745 1 • Privredna banka Zagreb • OIB 13148821633
Trgovački sud u Zagrebu • MBS 080517105.
Temeljni kapital u iznosu 4.929.195.000,00 HRK
uplaćen u cijelosti u novcu, stvarima i pravima
www.hops.hr

Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o. je uzimajući u obzir sljedeće:

- (1) Ovaj dokument je razvijen u Hrvatskom operatoru prijenosnog sustava d.o.o. (u dalnjem tekstu: HOPS) na osnovu zahtjeva za razvojem pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti u skladu s člankom 36(1) Uredbe Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenoga 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sustava (u dalnjem tekstu: NC E&R),
- (2) Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti uzimaju u obzir općenite principe navedene u NC E&R, Uredbi Komisije (EU) 2017/2195 od 23. studenoga 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnovešenja (u dalnjem tekstu GL EB), te u drugim relevantnim Uredbama Europske Komisije i Europskog Parlamenta, a to su očuvanje sigurnosti pogona sustava, te optimalno korištenje sustava u interkonekciji i njegovih resursa,
- (3) Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti uzimaju u obzir postojeći pravni okvir u Republici Hrvatskoj, naročito Zakon o tržištu električne energije, Mrežna pravila prijenosnog sustava, Pravila organiziranja tržišta električne energije, te Pravila o uravnovešenju elektroenergetskog sustava,
- (4) NC E&R, članak 4(2) zahtjeva da svaki operator prijenosnog sustava razvije pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti,
- (5) Taj prijedlog pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti mora u najvećoj mogućoj mjeri biti dosljedan:
 - (a) pravilima o pružanju prekozonskog kapaciteta unutar predmetnih regija za proračun kapaciteta,
 - (b) pravilima u skladu s kojima pružatelj usluge uravnovešenja pruža kapacitet uravnovešenja i ponude uravnovešenja energije unutar predmetnih regija uravnovešenja,
 - (c) pravilima u skladu s kojima subjekt odgovoran za odstupanje sustava pruža uravnovešenu poziciju na kraju razdoblja dan unaprijed,
 - (d) pravilima za mijenjanje pozicija subjekata odgovornih za odstupanje,
 - (e) pravilima za dostavljanje ugovornih rasporeda,
 - (f) pravilima o ostalim relevantnim tržišnim aktivnostima,
- (6) Također, taj prijedlog doprinosi ostvarenju svih zahtjeva navedenih u NC E&R, članku 4(1),
- (7) Određivanje pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti doprinosi općim ciljevima NC E&R i dobrobiti svi dionika na tržištu, kao i krajnjih korisnika mreže (potrošača),

donio ova Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti:

Članak 1. Predmet i područje primjene

Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti kako su navedena u ovom prijedlogu trebaju se smatrati prijedlogom HOPS-a u skladu s NC E&R, člankom 4(2e).

Članak 2. Definicije i tumačenje

Za potrebe ovog prijedloga uvjeta, pojmovi koji se koriste u ovom dokumentu imaju značenje kako je navedeno u članku 3. Uredbe Komisije (EU) 2017/1485 (u dalnjem tekstu: SO GL), članku 3. NC E&R, članku 2. GL EB, članku 2. Uredbe (EZ) 714/2009, članku 2. Direktive 2009/72/EC i članku 2. Uredbe Komisije (EU) 543/2013.

U ovom prijedlog uvjeta, ukoliko kontekst ne ukazuje na drugačije:

- Jednina ukazuje na množinu i obrnuto,
- naslovi su stavljeni samo radi lakšeg čitanja i nemaju pravnog značaja,
- svako pozivanje na bilo koju zakonsku odredbu uključuje i bilo koju promjenu zakonske odredbe onda kada ona stupi na snagu.

Članak 3. Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti

Sukladno NC E&R potrebno je donijeti pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti. Tržišne aktivnosti koje mogu biti obustavljene (i naknadno ponovo pokrenute) su sljedeće:

- a) pružanje prekozonskog kapaciteta za dodjelu kapaciteta na odgovarajućim granicama zone trgovanja, za svaku tržišnu vremensku jedinicu u kojoj se očekuje da prijenosni sustav neće biti vraćen u normalni pogon ili ugroženi normalni pogon,
- b) pružanje kapaciteta uravnoveženja i ponude uravnoveženja energije unutar predmetnih regija za proračun kapaciteta koje provodi pružatelj usluge uravnoveženja,
- c) pružanje uravnovežene pozicije na kraju razdoblja dan unaprijed, ako je to propisano uvjetima koji se odnose na uravnoveženje, koje pruža subjekt odgovoran za odstupanje,
- d) mijenjanje pozicija subjekata odgovornih za odstupanje,
- e) dostavljanje rasporeda navedenih u SO GL, čl. 111.,
- f) dodjela dugoročnih prekozonskih kapaciteta,
- g) povezivanje tržišta dan unaprijed,
- h) unutardnevno povezivanje tržišta,
- i) unutardnevno trgovanje na CROPEX-u unutar Hrvatske,
- j) tržište uravnoveženja,
- k) bilateralna trgovina (OTC),

i mogu biti obustavljene u sljedećim slučajevima:

- A. u slučaju pogonskog stanja raspada sustava;
- B. ako je HOPS iscrpio sve mogućnosti koje mu pruža tržište, te bi se nastavkom tržišnih aktivnosti u poremećenom pogonu narušio jedan ili više uvjeta kojim se taj poremećeni pogon definira u skladu s SO GL, čl. 18(3):
 - i. postoji najmanje jedno narušavanje graničnih vrijednosti pogonskih veličina,
 - ii. ukupna struja kratkog spoja u bar jednom čvorištu mreže je veća od rasklopne struje bar jednog prekidača u tom čvorištu,
 - iii. frekvencija ne ispunjava kriterije ni za normalni pogon niti za ugroženi normalni pogon,
 - iv. aktivirana je najmanje jedna mjera iz HOPS-ova plana obrane sustava,
 - v. postoji kvar u funkciranju alata, načina i mogućnosti ključnih za sigurno vođenje EES-a zbog kojeg su ti alati, načini i mogućnosti nedostupni dulje od 30 minuta;
- C. ako bi se nastavkom tržišnih aktivnosti znatno smanjila djelotvornost procesa ponovne uspostave sustava u stanje normalnog ili ugroženog normalnog pogona;
- D. ako nisu dostupni alati i komunikacijska sredstva koja su HOPS-u nužna za provođenje tržišnih aktivnosti

Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti moraju u najvećoj mogućoj mjeri biti dosljedna s:

- I. pravilima o pružanju prekozonskog kapaciteta unutar predmetnih regija za proračun kapaciteta;
- II. pravilima u skladu s kojima pružatelj usluge uravnoveženja pruža kapacitet uravnoveženja i ponude uravnoveženja energije unutar predmetnih regija uravnoveženja;
- III. pravilima u skladu s kojima subjekt odgovoran za odstupanje sustava pruža uravnoveženu poziciju na kraju razdoblja dan unaprijed (Pravila organiziranja tržišta el. energije i Pravila o uravnoveženju elektroenergetskog sustava);
- IV. pravilima za mijenjanje pozicija subjekata odgovornih za odstupanje i
- V. pravilima za dostavljanje ugovornih rasporeda navedenim u Pravilima organiziranja tržišta električne energije,

te se zasnivati na objektivno definiranim parametrima, tj. potrebno je uzimati u obzir neke od sljedećih činjenica, ovisno o promatranoj tržišnoj aktivnosti:

1. postotak isklopa opterećenja u regulacijskom području HOPS-a, to jest:
 - i. nemogućnost znatnog dijela subjekata odgovornih za odstupanje da ostanu uravnoveženi ili

- ii. nužnost da se HOPS ne pridržava uobičajenih procesa uravnoteženja radi provedbe učinkovite ponovne uspostave normalnog pogona;
- 2. postotak isklopa proizvodnje u regulacijskom području HOPS-a koja odgovara manjku sposobnosti znatnog dijela subjekata odgovornih za odstupanje da održavaju svoju uravnoteženost;
- 3. udio i geografsku raspodjelu neraspoloživih elemenata prijenosnog sustava, to jest:
 - i. desinkronizaciju znatnog dijela regulacijskog područja HOPS-a zbog čega su uobičajeni procesi uravnoteženja kontraproduktivni ili
 - ii. smanjenje prekozonskog kapaciteta na nulu na granicama zone trgovanja;
- 4. manjak sposobnosti sljedećih zahvaćenih subjekata u izvršavanju svojih tržišnih aktivnosti zbog uzroka koji su izvan njihove kontrole:
 - i. subjekata odgovornih za odstupanje,
 - ii. pružatelja usluge uravnoteženja sustava,
 - iii. nominiranih operatora tržišta el. energije i ostalih subjekata zaduženih ili ovlaštenih za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222,
 - iv. HEP-ODS-a i eventualnih OZDS-ova priključenih na prijenosni sustav;
- 5. nepostojanje alata i komunikacijskih sredstava nužnih za:
 - i. jedinstveno povezivanje dan unaprijed ili unutarnjevno povezivanje ili bilo koji eksplisitni postupak dodjele prekozonskog kapaciteta ili
 - ii. proces ponovne uspostave frekvencije ili
 - iii. proces uspostave zamjenskih rezervi (trenutno se ne primjenjuje) ili
 - iv. osiguravanje uravnotežene pozicije na kraju razdoblja za dan unaprijed koje pruža subjekt odgovoran za odstupanje i promjene te pozicije ili
 - v. dostavljanje ugovornih rasporeda tržišnih sudionika sukladno važećim Pravilima organiziranja tržišta električne energije,

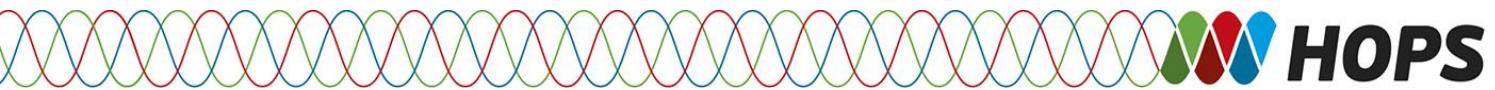
uz napomenu da HOPS, na temelju informacija kojima raspolaze, u stvarnom vremenu procjenjuje parametre koje nije moguće utvrditi ili izmjeriti.

Uzimajući u obzir prethodno navedeno, potrebno je razraditi sve moguće kombinacije tako da se jednoznačno utvrdi koje tržišne aktivnosti (označene a) do k) mogu biti obustavljene u kojim slučajevima (označenim A. do D.) uzimajući u obzir parametre (označene 1. do 5.) i podparametre (označene -).

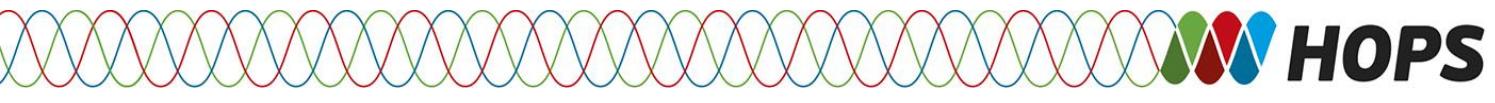
Pojedini parametri mogu imati različite vrijednosti (npr. postotak isklopa) za slučaj obustave i za slučaj ponovnog pokretanja tržišne aktivnosti, a potrebno je odrediti i odgodu koju je potrebno poštovati za svaki parametar prije pokretanja postupka za obustavu tržišnih aktivnosti.

U sljedećim tablicama navedene su moguće kombinacije tako da bude jasno je li za tu kombinaciju dopuštena obustava (posljedično: i ponovno pokretanje). Korištene su sljedeće oznake:

- oznakom „ne“ označeni su slučajevi gdje obustava nije dopuštena ili slučajevi gdje objektivno definirani parametar nije primjenjiv,
- oznakom „da“ označeni su slučajevi gdje je obustava dopuštena,
- brojčanim oznakama X/Y označeni su slučajevi gdje je obustava dopuštena i gdje se definirani parametar izražava u postotku/udjelu. Pri tom broj X označava minimalni postotak/udio koji mora biti zadovoljen da bi obustava bila dopuštena, dok broj Y označava maksimalni postotak/udio koji mora biti zadovoljen da bi obustava bila nastavljena – čim procijenjeni postotak/udio padne ispod vrijednosti Y trebao bi biti pokrenut postupak za ponovno pokretanje obustavljene tržišne aktivnosti.

		Tržišne aktivnosti koje mogu biti obustavljene i ponovno pokrenute u slučaju A											
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
objektivno definirani parametri koji se mogu uzeti u obzir pri procjeni može li se pojedina tržišna aktivnost obustavljati, odnosno ponovno pokrenuti	1	i	ne										
		ii	ne										
	2		ne										
		i	ne										
	3	ii	ne										
			ne	ne	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
	4	i	ne	ne	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	
		ii	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	ne	da	ne	
		iii	ne	ne	ne	ne	ne	da	da	da	da	ne	
		iv	ne										
	5	i	ne	ne	ne	ne	ne	da	da	ne	ne	ne	
		ii	ne										
		iii	ne										
		iv	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		v	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		Tržišne aktivnosti koje mogu biti obustavljene i ponovno pokrenute u slučaju B											
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
objektivno definirani parametri koji se mogu uzeti u obzir pri procjeni može li se pojedina tržišna aktivnost obustavljati, odnosno ponovno pokrenuti	1	i	ne										
		ii	ne										
	2		ne										
		i	ne										
	3	ii	ne										
			ne										
	4	i	ne										
		ii	ne										
		iii	ne										
		iv	ne										
	5	i	ne										
		ii	ne										
		iii	ne										
		iv	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		v	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		Tržišne aktivnosti koje mogu biti obustavljene i ponovno pokrenute u slučaju C											
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
objektivno definirani parametri koji se mogu uzeti u obzir pri procjeni može li se pojedina tržišna aktivnost obustavljati, odnosno ponovno pokrenuti	1	i	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	
		ii	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	
	2		50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	
		i	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	
	3	ii	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	50/30	
			ne										
	4	i	da										
		ii	da										
		iii	da										
		iv	da										
	5	i	ne										
		ii	ne										
		iii	ne										
		iv	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		v	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		Tržišne aktivnosti koje mogu biti obustavljene i ponovno pokrenute u slučaju D											
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	
objektivno definirani parametri koji se mogu uzeti u obzir pri procjeni može li se pojedina tržišna aktivnost obustavljati, odnosno ponovno pokrenuti	1	i	ne										
		ii	ne										
	2		ne										
		i	ne										
	3	ii	ne										
			ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	ne	
	4	i	ne	da	ne								
		ii	ne	da	ne								
		iii	ne										
		iv	ne	ne	ne	ne	da	ne	ne	ne	ne	ne	
	5	i	ne	ne	ne	ne	ne	da	da	da	da	ne	
		ii	ne										
		iii	ne										
		iv	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	
		v	ne	ne	da	da	da	ne	ne	ne	ne	da	

Ovim pravilima za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti utvrđuje se i odgoda koju je potrebno poštovati za svaki objektivno definirani parametar koji se spominje kao kriterij pokretanja postupka za obustavu tržišnih aktivnosti spominje. U skladu s tim određuju se sljedeće odgode:

1. za postotak isklopa opterećenja u regulacijskom području HOPS-a, to jest:
 - i. za nemogućnost znatnog dijela subjekata odgovornih za odstupanje da ostanu uravnoteženi – odgoda 30 minuta,
 - ii. za nužnost da se HOPS ne pridržava uobičajenih procesa uravnoteženja radi provedbe učinkovite ponovne uspostave normalnog pogona – odgoda 30 minuta,
2. za postotak isklopa proizvodnje u regulacijskom području HOPS-a koja odgovara manjku sposobnosti znatnog dijela subjekata odgovornih za odstupanje da održavaju svoju uravnoteženost – odgoda 30 minuta,
3. za udio i geografsku raspodjelu neraspoloživih elemenata prijenosnog sustava, to jest:
 - i. za desinkronizaciju znatnog dijela regulacijskog područja HOPS-a zbog čega su uobičajeni procesi uravnoteženja kontraproduktivni – 30 minuta,
 - ii. za smanjenje prekozonskog kapaciteta na nulu na granicama zone trgovanja – 30 minuta,
4. za manjak sposobnosti sljedećih zahvaćenih subjekata u izvršavanju svojih tržišnih aktivnosti zbog uzroka koji su izvan njihove kontrole:
 - i. subjekata odgovornih za odstupanje – 30 minuta,
 - ii. pružatelja usluge uravnoteženja sustava – 30 minuta,
 - iii. nominiranih operatora tržišta el. energije i ostalih subjekata zaduženih ili ovlaštenih za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222 – 30 minuta,
 - iv. HEP-ODS-a i eventualnih OZDS-ova priključenih na prijenosni sustav – 30 minuta
5. za nepostojanje alata i komunikacijskih sredstava nužnih za:
 - i. jedinstveno povezivanje dan unaprijed ili unutardnevno povezivanje ili bilo koji eksplicitni postupak dodjele PPK – 30 minuta,
 - ii. proces ponovne uspostave frekvencije – 30 minuta,
 - iii. proces uspostave zamjenskih rezervi – 30 minuta,
 - iv. osiguravanje uravnotežene pozicije na kraju razdoblja za dan unaprijed koje pruža subjekt odgovoran za odstupanje i promjene te pozicije – 30 minuta,
 - v. dostavljanje ugovornih rasporeda tržišnih sudionika sukladno važećim Pravilima organiziranja tržišta električne energije – 30 minuta.

Kako je u situacije u kojima dolazi do obustave i ponovnog pokretanja tržišnih aktivnosti u pravilu uključen veliki broj dionika, onda je nužno da se uspostavi i komunikacijski postupak kojim su detaljno opisane zadaće i mјere koje se očekuju od svih dionika koji imaju različite uloge tijekom trajanja tih procesa. Komunikacijskim postupkom pružaju se informacije istodobno upućene sljedećim dionicicima:

- OPS-ovima unutar regija za proračun kapaciteta kojima HOPS pripada,
- OPS-ovima s kojima HOPS ima dogovorene mehanizme koordinacije uravnoteženja,
- nominiranim operatorima tržišta električne energije i ostalim subjektima zaduženim ili ovlaštenim za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222 unutar HOPS-ova regulacijskog područja,
- OPS-ovima regulacijskog bloka frekvencije i snage razmjene kojima HOPS pripada (ELES i NOSBiH),
- izvođačem koordiniranog proračuna kapaciteta za regije za proračun kapaciteta kojima HOPS pripada,
- subjektima odgovornima za odstupanje,
- pružateljima usluge uravnoteženja,
- HEP-ODS-u i eventualnim OZDS-ovima priključenim na prijenosni sustav,
- Hrvatskoj energetskoj regulatornoj agenciji.

Komunikacijski postupak se sastoji barem od sljedećih koraka:

- HOPS obavještava da su pojedine tržišne aktivnosti obustavljene,
- HOPS obavještava o svojoj najboljoj procjeni vremena i datuma ponovne uspostave prijenosnog sustava,

- Nominirani operatori tržišta električne energije i ostali subjekti imenovani za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222 i Uredbom (EU) 2016/1719 obavješćuju o obustavi svojih aktivnosti, ako takve obustave postoje,
- HOPS po potrebi ažurira informaciju o procesu ponovnog uspostavljanja prijenosnog sustava,
- Svi dionici uključeni u proces obavješćuju o ispravnosti tržišnih alata i komunikacijskih sredstava,
- HOPS obavještava da je ponovno uspostavljen normalni pogon ili ugroženi normalni pogon prijenosnog sustava,
- Nominirani operatori tržišta električne energije i ostali subjekti zaduženi ili ovlašteni za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222 obavješćuju o najboljoj procjeni vremena i datuma ponovnog pokretanja tržišnih aktivnosti,
- Nominirani operatori tržišta električne energije i ostali subjekti zaduženi ili ovlašteni za izvršavanje tržišnih funkcija u skladu s Uredbom (EU) 2015/1222 potvrđuju ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti.

Informacije se pružaju objavom na web-mjestima dionika odgovornih za informiranje i/ili slanjem e-poruka svim drugim zainteresiranim dionicima. Ukoliko je prethodno navedeno tehnički neizvedivo, mogu se koristiti i druga dostupna sredstva komunikacije. U tu svrhu, svi dionici su obvezni imati ažurnu listu ostalih dionika koje su dužni obavještavati.

Članak 4.

Javno savjetovanje, predaja prijedloga nadležnom energetskom regulatornom tijelu i objavljivanje

HOPS se o prijedlogu Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti savjetuje s dionicima tijekom javnog savjetovanja koje ne traje kraće od mjesec dana. Prije upućivanja nacrta prijedloga relevantni OPS uzima u obzir stajališta dionika iskazana tijekom savjetovanja. U svim se slučajevima u podnesenom prijedlogu daje utemeljeno obrazloženje za uvrštanje ili neuvrštanje stajališta dionika koje se i pravodobno objavljuje.

Nadležno energetsko regulatorno tijelo Hrvatska energetska regulatorna agencija odobrava (HERA) prijedlog ili traži njegovi nadopunu u predviđenom roku.

Odobreni prijedlog HOPS objavljuje na svojim web-stranicama.

Članak 5.

Jezik

Referentni jezik ovih Pravila za obustavu i ponovno pokretanje tržišnih aktivnosti je hrvatski. Da bi se izbjegle nedoumice, u slučaju nedosljednost između inačice na hrvatskom jeziku i na bilo kojem drugom jeziku, relevantna je inačica na hrvatskom jeziku

